

Sözleşme Özgürlüğü Çerçevesinde Tahkimde Sürpriz Karar Yasağı

Nurten KEMER^{1*}

¹Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Türkiye

Makale Bilgisi

Makale Geçmişi

Geliş: 16.10.2025

Kabul: 07.01.2026

Yayın: 18.05.2026

Anahtar Kelimeleri:

Sözleşme Özgürlüğü,
Tahkim, Hukuki
Dinlenilme Hakkı,
Sürpriz Karar Yasağı.

ÖZET

Tahkim, tarafların tahkim sözleşmesiyle/şartıyla aralarındaki uyuşmazlığın çözümünü hakem veya hakem kuruluna bıraktığı bir yargılama yoludur. Tahkim yargılamasının temeli, tahkim sözleşmesine dayanmaktadır. Tahkim sözleşmesinde irade özgürlüğünün ve bu kapsamda sözleşme özgürlüğünün olduğu kabul edilir. Ancak Anayasa tarafından korunan temel haklardan olan adil yargılanma, ayrıca bu kapsamda yer alan hukuki dinlenilme hakkı ve sürpriz karar yasağından sözleşme özgürlüğü çerçevesinde feragat edilip edilemeyeceğinin belirlenmesi önem taşımaktadır.

Sürpriz karar yasağı, mahkemenin, taraflara açıklama hakkı tanımaksızın hükmünü taraflardan birinin açıkça gözden kaçırdığı veya önemsiz gördüğü bir hususa dayandırması yasağı şeklinde ifade edilebilir. Bu bağlamda çalışmada, tahkimde sürpriz karar yasağının, uygulamada ne şekilde ortaya çıkabileceği belirtilmiştir. Öte yandan, adil yargılanma ve hukuki dinlenilme haklarıyla doğrudan bağlantılı olan sürpriz karar yasağının, tahkim sözleşmesi ile vazgeçilebilir bir hak olup olmadığı ele alınmıştır. Ayrıca tarafların aralarında yapacakları sözleşme ile anayasal temel hakları sınırlandırabilecekleri ancak hakkın özünden vazgeçemeyecekleri ortaya konulmuştur. Sürpriz karar yasağının, adil yargılanma ve hukuki dinlenilme hakkının özü olması nedeniyle bu haktan tahkim sözleşmesi ile feragat edilemeyeceği belirtilmiştir.

Prohibition of Surprise Decisions in Arbitration within the Framework of Contractual Freedom

Article Info

Article History

Received: 16.10.2025

Accepted: 07.01.2026

Published: 18.05.2026

Keywords:

Freedom of Contract,
Arbitration, Right to Be
Heard, Prohibition of
Surprise Decisions.

ABSTRACT

Arbitration is a method of dispute resolution whereby parties, through an arbitration agreement or clause, refer their disputes to an arbitrator or an arbitral tribunal. The foundation of arbitral proceedings rests upon the arbitration agreement. Within this framework, it is accepted that the principles of autonomy of will and, consequently, freedom of contract prevail. However, it is important to determine whether the fundamental rights protected by the Constitution, such as the right to a fair trial, the right to be heard, and the prohibition of surprise decisions, can be waived within the framework of freedom of contract.

The prohibition of surprise decisions can be defined as the ban on a court basing its judgment on a matter that one of the parties has clearly overlooked or deemed

This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)

insignificant, without first granting the parties the right to provide an explanation. In this context, this study identifies how the prohibition of surprise decisions may manifest in practice within arbitration. Furthermore, it examines whether this prohibition, which is directly linked to the rights to a fair trial and to be heard, constitutes a waivable right through an arbitration agreement. Additionally, it is established that while parties may limit constitutional fundamental rights through their agreements, they cannot waive the essence of the right. It has been stated that the prohibition of surprise decisions constitutes the essence of the right to a fair trial and the right to be heard, and therefore this right cannot be waived by an arbitration agreement.

To cite this article:

Kemer, N. (2026). “Sözleşme Özgürlüğü Çerçevesinde Tahkimde Sürpriz Karar Yasağı”, *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9(1), s. 585-604. <https://doi.org/10.51120/NEUHFD.2026.206>

*Sorumlu Yazar: Nurten Kemer, nurten.kemer@gop.edu.tr

GİRİŞ

Tahkim, tarafların aralarındaki uyuşmazlığın çözümünü devlet mahkemeleri yerine kendilerince seçilen veya mahkemenin seçtiği hakem ya da hakem kuruluna devrettikleri bir yargılama yoludur¹. Tahkim yargılaması sonucunda hakemin veya hakem heyetinin vermiş olduğu

¹ Akıncı, Ziya. *Milletlerarası Tahkim*. Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2016, s. 3; Özbay, İbrahim/ Korucu, Yavuz. *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Çerçevesinde Tahkim*. Adalet Yayınevi, Ankara, 2016, s. 3; Kalpsüz, Turgut. “Tahkim Anlaşması”. *Bilgi Toplumunda Hukuk Ünal Tekinalp’e Armağan*, C. II, 2003, s. 1028; Özbay, İbrahim. *Hakem Kararlarının Temyizi*. Yetkin Yayınları, Ankara, 2004, s. 29-30; Ermenek, İbrahim. “Hakem Yargılamasında Bağlantılı Davalar.” *DEÜHFD*, C. 16, Özel Sayı, 2014, s. 1225; Erdoğan, Ersin/ Meral, Nevin. “Londra Deniz Ticareti Hakemleri Birliği (LMAA) Tahkimi İlişkin Genel Bir Değerlendirme.” *YBHD Prof. Dr. Fatih Uşan’a Dekanlıkta 10.Yıl Anısına Teşekkür Armağanı*, C. 7, S. 2, 2022, s. 1075; Tanrıver, Süha. “Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye’de Tenfizi Bağlamında Kamu Düzeni Etkisi.” *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, C. 17, S. 1-2, 1997, s. 467; Reyhani Yüksel, Sera. “Tahkim Tarafları ve Hakem Arasında Yapılan Hakemlik Sözleşmesinin Maddi Hukuk Açısından Değerlendirilmesi.” *MÜHF-HAD*, C. 22, S. 3, 2016, s. 2436; Yılmaz, Süleyman/ Çavuşoğlu, Gökçe Filiz. “Türk Hukukunda Tahkime Elverişlilik Kavramı ve Taşınmaz Aynına İlişkin Uyuşmazlıkların Tahkimde Görülmesi.” *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 10, S. 2, 2019, s. 595; Yılmaz, Ejder. “Tahkimde İtirazın İptali Davası ve Tahkime Elverişlilik Kuralı.” *DEÜHFD, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan*, 2015, s. 539; Şanlı, Cemal. *Milletlerarası Ticarî Tahkimde Esasa Uygulanacak Hukuk*. Sevinç Matbaası, Ankara, 1986, s. 17; Yeşilırmak, Ali. *Türkiye’de Ticari Hayatın ve Yatırım Ortamının İyileştirilmesi İçin Uyuşmazlıkların Etkin Çözümünde Doğrudan Görüşme, Arabuluculuk, Hakem-Bilirkişilik ve Tahkim: Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2011, s. 58; Özbek, Mustafa Serdar. *Tahkim Hukuku (C.I)*. Yetkin Yayınları, Ankara, 2022, s. 142; Selçuk, Seyhan. *Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre Hakem Kararlarının İptali*. Yetkin Yayınları, Ankara, 2018, s. 3-5; Alangoya, Yavuz. *Medenî Usul Hukukumuzda Tahkimin Niteliği ve Denetlenmesi*. Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1973, s. 4; Nomer, Ergin/ Ekşi, Nuray/ Öztekin Gelgel, Günseli. *Milletlerarası Tahkim Hukuku*. Beta Yayınları, İstanbul, 2008, s. 15; Sarısözen, M. Serhat. *Medeni Usul Hukukunda Hakem Yargılaması*. Kazancı Yayınları, İstanbul, 2005, s. 5; Tahkim kurumunun tarihçesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: Yeğengil, Rasih. *Tahkim (L’Arbitrage)*. Cezaevi Matbaası, İstanbul, 1974, s. 7 vd.; Yabancılık unsuru içerip içermemesine göre tahkim, milli (iç) ve milletlerarası tahkim olarak ikiye ayrılır. Milletlerarası Tahkim Kanunu m. 2 kapsamındaki yabancılık unsurunu içermeyen ve tahkim yeri Türkiye olarak

karar, mahkeme kararı hükmündedir. Böylece tahkim ile taraflar arasındaki uyuşmazlık kesin ve tarafları bağlayıcı bir şekilde sonuçlandırılmış olur².

Tahkim yargılamasının temelinde tahkim sözleşmesi yer alır. Tahkim sözleşmesi, tarafların aralarında doğan veya doğabilecek uyuşmazlıkların tamamının veya bir kısmının çözümünü hakem veya hakem kuruluna bırakmaya yönelik yaptığı sözleşme olarak tanımlanır (HMK m. 412; MTK m. 4). Bu yönüyle tahkim, çeşitli açılardan devlet yargılamasından önemli ölçüde farklıdır. Bu farklılıkların başında tarafların, kural olarak, tahkim yargılamasına ilişkin kuralları belirlemekte serbest olması yer almaktadır. Tarafların belirlediği kurallar çerçevesinde hakem veya hakem heyeti kararını verir. Ancak taraflar, söz konusu kuralları belirlerken standartlaştırılmış kurumsal tahkim kurallarına atıfta bulunabilir (UNCITRAL, ICC, ISTAC gibi) veya bir ülkenin usul kurallarının uygulanmasını da kararlaştırabilirler. Tarafların sözleşme özgürlüğü çerçevesinde uyuşmazlığa uygulanacak hukuk kurallarını serbestçe belirleyebilmesi de taraflarca tahkim yargılamasının tercih edilmesindeki önemli sebeplerinden biridir³. Belirtmek gerekir ki, tahkim yargılamasında taraflar, irade özgürlüğü gereği, uyuşmazlığa uygulanacak usulü serbestçe belirleyebilseler de uygulanacak hukuk HMK veya MTK hükümleri ise aralarında anlaşp bu Kanunların emredici hükümlere aykırı düzenlemeler yapamazlar⁴ (HMK m. 424; MTK m. 8/1).

Tahkimin temelinde sözleşme özgürlüğü yer alsa da hukuk devletinin bir sonucu olarak adil yargılanma ve hukuki dinlenilme hakkı gibi anayasal güvenceler tahkim yargılamasında da söz konusudur. Zira tahkimde bir yargılama faaliyeti yapılmaktadır. Bu çalışmanın amacı, tahkim yargılamasında adil yargılanma, hukuki dinlenilme hakkı ve sürpriz karar yasağı arasındaki ilişkiyi ortaya koymak, bu ilkelerin tahkim sürecine yansımalarını değerlendirmek ve uygulamada karşılaşılan sorunlara teorik bir çerçeve sunmaktır. Bu nedenle çalışmada, öncelikle tahkimde hukuki dinlenilme hakkı incelenecek, sürpriz karar yasağının tahkimdeki işlevi ve hakem kararlarının denetiminde oynadığı rol değerlendirilecek ve irade özgürlüğü kapsamında sürpriz karar yasağından vazgeçilip vazgeçilemeyeceği tespit edilecektir.

I. TAHKİMDE HUKUKİ DİNLENİLME HAKKI

Hukuki dinlenilme hakkı, kaynağını insan onuru ve eşitlik ilkesinde bulan, demokratik bir hukuk devletinin temel yargısal güvencesidir⁵. Bu hak, Anayasa'nın 36. maddesinde ve İnsan Hakları

belirlenen uyuşmazlıklara ilişkin tahkim, milli tahkim olarak tanımlanır ve HMK hükümlerine tabi olur. Milli olmayan ve yabancılık unsuru içeren tahkim ise milletlerarası tahkim olarak adlandırılır ve MTK hükümleri uygulanır (Kaya, Serkan. *Milli Tahkim Kapsamında Tahkime Elverişlilik*. On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2022, s. 3).

² Yılmaz, Çavuşoğlu, s. 596; Hakem kararlarının kesin hüküm etkisine sahip olduğuna yönelik ayrıntılı değerlendirme için bkz: Erdoğan, Ersin. *Hakem Kararlarının Kesin Hüküm Etkisi*. Yetkin Yayınları, Ankara, 2017, s. 89-91; Özbek, s. 179; Alangoya, s. 228, dpn. 106; Selçuk, s. 50.

³ Ermenek, İbrahim. "Tahkimde Hukuki Dinlenilme Hakkının Korunması". *Tahkimde Güncel Sorunlar (I-IV)*, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2022, s.33.

⁴ Ermenek, s. 1227; Taraflar aralarında yapacakları sözleşme ile kural olarak hukuki dinlenilme hakkına aykırı hükümler kararlaştıramazlar (Selçuk, s. 232).

⁵ Özkes, Muhammet. *Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı*. Yetkin Yayınları, Ankara, 2003, s. 60-65; Pekcanitez, Hakan. "Hukuki Dinlenilme Hakkı". *Prof. Dr. Seyfullah Edis'e Armağan*, 2000, s. 754; Danckwerts, Rolf. "Rechtliches Gehör in zivilrechtlichen Verfügungsverfahren". *AnwBl Online*, 2020, s. 20.

Avrupa Sözleşmesi'nin 6. maddesinde yer alan adil yargılanma hakkının yapısal bir unsurunu teşkil eder. Bu bağlamda söz konusu hak, mahkeme ile davanın tarafları arasındaki usuli iletişimin anayasal asgari standardını belirleyen temel bir ölçüttür⁶.

Hukuki dinlenilme hakkı, tarafların yargılama konusunda bilgi edinmelerini, açıklamada bulunmalarını, yargı organlarının bu açıklamaları dikkate alarak bir değerlendirme yapıp gerekçeli şekilde karar vermelerini sağlayan bir ilkedir (HMK m. 27). Bu hak sayesinde tarafların ve yargılamaya katıların dinlenilerek doğru ve adil kararların ortaya çıkması sağlanır⁷. Böylelikle yargı organları, tarafların bilgi sahibi olmadığı ve taraflara açıklama hakkı verilmeyen maddi ve hukuki hususlara yönelik öngörülemeyen nitelikte bir karar veremez. Bu doğrultuda tarafların sürpriz karar ile karşılaşması da önlenir⁸.

Medeni yargılama hukukuna hâkim olan ilkelerden biri olan ve sürpriz karar yasağını kapsayan hukuki dinlenilme hakkı, tahkim yargılamasında da geçerlidir⁹. Nitekim hukuki dinlenilme hakkı, her yargılamanın doğal bir sınırır¹⁰. Bu nedenle, tahkim yargılamasında uyuşmazlığın taraflarının hukuki dinlenilme hakkına aykırı hükümler belirlemeleri mümkün değildir¹¹. HMK m. 423 (karş. MTK m. 8) uyarınca da tarafların eşit hak ve yetkilere sahip olması koruma altına alınmış ve tahkim yargılamasında taraflara hukuki dinlenilme hakkını kullanabilme fırsatı tanınmıştır. HMK m. 463/1(c)'de (karş. MTK m. 14/A-2) belirtildiği gibi hakem kararlarında, hukuki dinlenilme hakkının da bir gereği olarak kararın dayandığı hukuki sebebin gerekçesiyle birlikte yer alması gerektiği belirtilmiştir. Zira gerekçeyle birlikte kararın doğru ve yerinde olduğunun denetimi yapılabilir¹². Ayrıca şeffaf bir yargılamanın gerçekleştirilmesi ve tarafların tahkime olan güveninin sağlanması amacıyla taraflara hukuki dinlenilme hakkının tanınması gerekir¹³. Dolayısıyla tahkim yargılamasında da hukuki dinlenilme hakkının bir yansıması olarak tarafların aleyhlerine ileri sürülen iddia ve savunmalara ilişkin bilgi verilmeli, bu iddia ve savunmalara yönelik beyanlarını sunmalarına

⁶ Kemer, Nurten. *Sürpriz Karar Yasağı*. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2025, s. 120.

⁷ Özkes, s. 65, 68.

⁸ Kemer, s. 121.

⁹ Özbay, (2004), s. 247; Selçuk, s. 210-211; Sarisözen, s. 42-43; Tarafların yargılama sonucu verilecek karara eşit bir şekilde etki edebilmesi ve iddia veya savunmalarını eşit şekilde ileri sürebilmesi gerekir. Aksi hâlde hakem kararına karşı iptal davası açılabilir (Akıncı, Ziya. *Milletlerarası Tahkim*. Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003, s. 229-230); Tahkimde hukuki dinlenilme hakkı, hakem seçimi ve tahkim yargılaması usulünün belirlenmesinde de önemli olduğundan, yargılama başlamadan önce de hukuki dinlenilme hakkının varlığından söz edilebilir (Selçuk, s. 225).

¹⁰ Özbay, Korucu, s. 84.

¹¹ Özbay, Korucu, s. 84; Sarisözen, s. 43; Anayasa ve AİHS kapsamında korunan hukuki dinlenilme hakkının insan onurunu da korumayı amaçlaması nedeniyle tahkimde tarafların hukuki dinlenilme hakkına aykırı hükümler kararlaştıramayacağı kabul edilmemelidir (Özbek, s. 1190-1191).

¹² Özbay, İbrahim. "Hakem Kararlarında Gerekçe". *BATİDER*, C. 21, S. 2, 2001, s. 304; Selçuk, s. 234-235; Milletlerarası tahkim yargılamasında hukuki dinlenilme hakkını güvence altına alan IPRG m. 182/3'ye göre, "seçilen usule bakılmaksızın, hakem heyeti her durumda tarafların eşit muamele görmesini ve yargılamada dinlenilme hakkı tanınmasını sağlamalıdır" (Sarbach, Roland. *Das Verbot überrasschender Rechtsanwendung im ordentlichen Verfahren nach der Schweizerischen Zivilprozessordnung. (Schriften zum Schweizerischen Zivilprozessrecht)*. Dike Verlag, Zürich/St.Gallen, 2017, s. 50).

¹³ Bkz: Sarbach, s. 102.

ve delil göstermelerine olarak tanınmalıdır¹⁴. Aksi hâlde bilgi verilmeden ve açıklama hakkı tanınmadan verilen karar, hukuki dinlenilme hakkını ihlâl eden sürpriz bir karar teşkil edebilir.

II. TAHKİMDE SÜRPRİZ KARAR YASAĞI

A. Genel Olarak

Sürpriz karar, yargılamanın seyri içerisinde daha önce hiç tartışılmamış maddi ve hukuki bir hususun taraflara açıklama hakkı tanınmaksızın mahkeme kararına esas alınması sonucunda ortaya çıkan karardır¹⁵. Sürpriz karar yasağı ise mahkemenin, hükmünü taraflardan birinin açıkça gözden kaçırdığı veya önemsiz gördüğü bir hususa dayandırabilmesi için o noktaya işaret etmesi ve taraflara bu hususta açıklamada bulunma fırsatı verilmesini gerektiren bir ilkedir¹⁶. Bu ilkeye aykırı davranılması, yalnızca adil yargılanma ve hukuki dinlenilme haklarını ihlâl etmez; aynı zamanda, hukuki güvenlik ilkesini de zedeler.

Hukuki güvenlik ilkesi, hukuk devleti ilkesinin zorunlu ve tamamlayıcı bir unsurunu teşkil etmektedir¹⁷. Bu ilke, hukuk normlarının açık, erişilebilir ve öngörülebilir olmasını; yargısal kararların bireyler bakımından öngörülemez ve sürpriz nitelik taşımasını ve böylece kişilerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete duydukları güvenin korunmasını amaçlamaktadır¹⁸. Bu bağlamda hukuki belirlilik, öngörülebilirlik ve hukuki istikrar, hukuki güvenlik ilkesinin birbirini tamamlayan temel alt unsurları olarak ortaya çıkmaktadır¹⁹. Dolayısıyla yargılama sonucu verilecek kararın taraflarca yargılamanın seyri içerisinde tartışılmayan maddi ve hukuki hususlara dayanması, yargılama sonucunun taraflarca objektif olarak öngörülememesi, taraflara açıklama hakkı tanınmaksızın yerleşik içtihatlardan dönülmesi gibi durumlar hukuki güvenlik ilkesinin ve sürpriz karar yasağının ihlâl edilmesine neden olur.

Sürpriz karar yasağı hem milli hem de milletlerarası tahkim yargılamasında geçerlidir²⁰. Bu ilke, hukuki dinlenilme hakkının unsurlarından açıklama hakkı ve dikkate alınma hakkı ile ilişkili olup, yargı organlarınca taraflardan en az biri için öngörülemeyen ve hukuki açıdan tarafları şaşırtan kararların verilmesini önler²¹. Bu kararı verebilecek yargı organları, hukuk davalarında mahkemeler veya hakem/hakem heyetleridir²². Bu nedenle, sürpriz karar yasağının ihlâl edilmemesi için

¹⁴ Bolayır, Nur. *Medenî Usûl Hukukunda Yetki Sözleşmeleri*. Beta Yayıncılık, İstanbul, 2009, s. 35-36, dpn.124.

¹⁵ BFH, 01.07.2003, III B 94/02, BeckRS 2003, 25002332- beck-online (hacibayram.edu.tr): 02.05.2024; BFH, 28.10.2002, III B 142/01, BeckRS 2002, 25001155- beck-online (hacibayram.edu.tr), E.T:02.05.2024; Ayrıca bkz: Algan, Doğukan. *Medenî Usûl Hukukunda Sürpriz Karar Verme Yasağı*. On iki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2025, s. 29 vd.

¹⁶ Kemer, s. 5 vd.

¹⁷ Kenan Özteriş Başvurusu, Başvuru Numarası: 2012/989, 19.12.2013, § 25: AYM Kararlar Bilgi Bankası; Türkan Bal Başvurusu, Başvuru Numarası: 2013/6932, 06.01.2015, § 52: AYM Kararlar Bilgi Bankası, E.T: 24.10.2025.

¹⁸ Ermenek, İbrahim. “Anayasa Mahkemesi’nin Bireysel Başvuru Üzerine Verdiği Kararların Medenî Yargılama Hukukuna Yansımaları ve Bu Alanda Ortaya Çıkan Bazı Özel Durumlar”, *Legal Medenî Usûl ve İcra İflâs Hukuku Dergisi*, C. 9, S. 26, 2013, s. 44-45.

¹⁹ Köksoy, Mesut. *İcra Hukukunda Hukuki Güvenlik İlkesi*. Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, s. 31 vd.

²⁰ Auernig, Katherina. *Das Überraschungsverbot (Verhinderung und Bekämpfung von Überraschungsentscheidungen im Zivilprozess und im Schiedsverfahren)*. Österreich Verlag, 2020, s. 4.

²¹ Kemer, s. 5 vd.

²² Auernig, s. 4; İsviçre Federal Mahkemesine göre, “kural olarak, iura novit curia ilkesi kapsamında hakem heyetleri

hakem/hakem heyetinin de karar verirken taraflarca objektif olarak öngörülemez nitelikte bir karar vermemesi gerekir. Hakem/hakem heyeti, sürpriz kararı önlemek için hakemin davayı aydınlatma ödevi kapsamında maddi ve hukuki hususlara ilişkin tarafları bilgilendirmelidir²³. Bu çerçevede hakemlerin tarafları bilgilendirmesi ihsas-ı rey kapsamında değerlendirilemeyeceği gibi hakemin reddini de gerektirmez (karş. HMK m. 417)²⁴.

Sürpriz karar yasağına aykırı davranış, adil yargılanma hakkı ile hukuki dinlenilme hakkının açıklama yapma ve dikkate alınma unsurlarını ihlâl eder²⁵. Ancak hakem kararının gerekçesini oluşturan bütün hususların taraflarla karardan önce tartışılması gerekmez. Fakat sürpriz kararı önlemek için kararı etkileyecek nitelikteki maddi ve hukuki hususların taraflarca tartışılmasına mahkemece imkân sağlanması gerekir²⁶. Örneğin taraflarca ileri sürülmemeyen, yargılamada tartışılmayan ve öngörülemez nitelikteki bir hukuki sebebin hakem kararına esas alınması ve taraflara bu yeni hukuki sebep hakkında görüş bildirme olanağı sunulmaması, sürpriz karara yol açar²⁷. Bu nedenle, taraflar karara dayanak yapılan hukuki sebebi davanın sonunda öğrenmemelidir²⁸.

Hâkimin hukuku resen uygulaması ilkesinin tahkim hukukundaki görünümü “iura novit

olayları hukuki olarak değerlendirmekte serbesttir ve taraflarca ileri sürülenler dışındaki hukuk kurallarına dayanarak da karar verebilirler. Sonuç olarak, tahkim anlaşmasının hakem heyetinin yetkisini taraflarca ileri sürülen hukuki argümanlarla kısıtlamaması koşuluyla, hukuki nitelendirme konusunda tarafların özel olarak dinlenmesine gerek yoktur. İstisnai olarak, mahkeme veya hakem heyeti, kararını yargılama sırasında ileri sürülmemiş ve tarafların ilgisini tahmin edemediği bir hukuki norma veya düşünceye dayandırmak istediğinde taraflar bilgilendirilmelidir. Federal Mahkeme'nin kısıtlayıcı bir şekilde uyguladığı bu içtihat, olguların tespiti ile ilgili değildir” (BG, 05.08.2013, 4A 214/2013, 4A_214/2013 05.08.2013- Schweizerisches Bundesgericht, E.T:12.12.2024).

²³ Doktrinde yer alan bir görüşe göre, tahkim yargılamasında sürpriz karar yasağı yalnızca hukuki sebep çerçevesinde değerlendirilir. Örnek için bkz: “Sürpriz karar verme yasağı kapsamında hâkim veya hakem, bu durum hakkında taraflara açıklama yapmalı, açıklama yapmadığı bir hukuki sebebe dayanarak taraf hakkında hüküm vermemeli, tarafların gerekli delilleri ibraz etmelerine ve yeni durum hakkında görüş açıklamalarına imkân tanımalıdır (HMK m. 31). Böylece taraflar, bu hukuki sebep hakkındaki görüşlerini açıklama, ilgili iddia veya savunmalarını ileri sürme imkânı bulabilir ve derdest davada usulî davranışlarını değiştirebilir. Aksine davranış, tarafların hukuki dinlenilme hakkının ihlâl edilmesine yol açabilir” (Özbek, s. 1227).

²⁴ Özbek, s. 1227; Hakemin reddi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: Özbek, Mustafa Serdar. “Tahkim Yargılamasında Hakemin Reddi.” *Türkiye Noterler Birliği Dergisi*, C. 8, S. 1, 2021, s. 35 vd.; Köksoy, Mesut. “Hukuk Muhakemeleri Kanunu Uyarınca Tarafsızlığından Şüphe Edilmeyi Haklı Gösteren Durum ve Koşullar Nedeniyle Hakemin Reddi.” *TBB D*, C. 36, S. 171, 2024, s. 122 vd.

²⁵ Özbek, s. 1227-1228; Özkes, s. 192.

²⁶ Doktrinde yer alan bir görüşe göre sürpriz karar yasağı hukuki sebeplerle ilgili olup maddi vakıaların tespit edilmesiyle ilişkili değildir. Zira İsviçre Federal Mahkemesi’nin bir kararında davacı kararın öngörülemez nitelikte olması nedeniyle sürpriz karar olduğu ve hukuki dinlenilme hakkının ihlâl edildiği gerekçesiyle iptal talebinde bulunmuştur. Ancak Federal Mahkeme, kararın yargılama sırasında tartışılmamış kanun hükmü veya hukuki görüşe dayanması halinde sürpriz karar olacağını ifade etmiştir. Somut olayda davacının maddi vakıanın tespitiyle ilgili sürpriz karar iddiasının yerinde olmadığını belirterek iptal talebinin reddine karar vermiştir (Özbek, s. 1227).

²⁷ Börü, Levent. “Yargı Kararları Işığında New York Sözleşmesi’ne Göre Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye’de Tenfiz Engeli Olarak Hukuki Dinlenilme Hakkı Üzerine Bazı Değerlendirmeler.” *AÜHFD*, C. 72, S. 2, 2023, s. 836; Özbek, s. 1227; Akıncı, Ziya/ Ekmen, Yasin. *Tahkimde Hukuki Dinlenilme Hakkı*. On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2022, s. 194-195; Yasan Tepebaş, s. 304.

²⁸ Börü, s. 837; Stuttgart Yüksek Bölge Mahkemesi’nin 2001 yılında verdiği bir karara göre, taraflarca tartışılmayan ve üzerinde durulmayan bir hususunun karara esas alınması hukuki dinlenilme hakkını ihlâl eder. Ayrıca bu durum kararın tenfizine de engel olur (Akıncı, Ekmen, s. 194).

arbiter” ilkesidir²⁹. Hakemler, tarafların ileri sürdüğü vakıaları tarafların dayandığı hukuk kuralından veya içtihadından farklı şekilde değerlendirebilir. Bu durum, hakemin hukuku resen uygulaması ilkesinden kaynaklandığı için tek başına sürpriz karara yol açmaz³⁰. Fakat hakem tahkim yargılamasında taraflardan farklı değerlendirdiği hukuki görüş hakkında tarafları bilgilendirmez ve tarafların görüşünü almazsa taraflarca öngörülemeyen, sürpriz bir kararın ortaya çıkmasına neden olabilir³¹.

Milli veya milletlerarası tahkim olması fark etmeksizin hakem heyetinin sadece taraflardan biri aleyhine değerlendirme yapması, hukuki nitelendirme yaparken söz konusu taraf açısından lehe olan durumlara dikkat etmemesi, tarafın savunma olarak ileri sürdüğü hukuki sebepleri onun aleyhine kullanması, yargılama sürecinde karara dayanak yapılacak hukuki argümana tarafların dikkatini çekmemesi ve tarafların öngöremeyecekleri bir hukuki sebebi karara esas alması sürpriz karar kapsamında değerlendirilmektedir³². Kanaatimizce, taraflardan biri aleyhine davranılması ve tarafın ileri sürdüğü hukuki sebebin onun aleyhine kullanılması tek başına sürpriz karar ortaya çıkarmaz. Bu durum, hakemin tarafsızlığına aykırılık oluşturur.

Hakem kararlarının tarafların beklentilerini karşılayamaması da sürpriz karar kapsamında değerlendirilemez. Bir diğer ifadeyle, taraflarda hayal kırıklığı yaratan ve taraflarca beklenmeyen bir karar her zaman sürpriz karar değildir. İhtimal dışı/öngörülemez hukuki sebepler temel alınıp bir hakem kararı verilmesi sürpriz karar oluşturur³³. Bu çerçevede, taraflarca ileri sürülmeyen ve yargılama seyrinde tartışılmayan hukuki sebeplerin hakem kararına temel alınması halinde taraflara yeni hukuki sebebe yönelik açıklamada bulunma imkânı sunulmalıdır³⁴.

Taraflarca üzerinde anlaşılan bir usul kuralından sapılması veya mahkeme içtihatlarından farklı karar verilmesi de tek başına sürpriz karar yasağının ihlâline yol açmaz. Öte yandan hakemlerin

²⁹ *Iura novit arbiter* ilkesinin tahkim yargılamasına doğrudan uygulanması zorunlu değildir. Tarafların bu konuda bir anlaşması yoksa hakem, tarafların beklentilerini de göz önüne alarak usuli takdir yetkisini kullanabilir (Auernig, (2020), s. 194).

³⁰ Özbek, (2021), s. 1228; “Milletlerarası tahkimde *jura novit curia prensibine* ihtiyatlı yaklaşılmasının en önemli sebeplerinden biri, bunun hakem kararının geçerliliği ve icrası üzerindeki etkisinden kaynaklanmaktadır. *Jura novit curia prensibinin*, hakemlerin tarafsızlığını olumsuz etkileyebileceği öne sürülmektedir. Hakemlerin taraflarca ileri sürülmeyen bir hukukî sebebe dayanarak karar vermesinin, bir tarafın lehine diğer tarafın aleyhine sonuçlar doğurabileceği, bunun da pratik olarak hakemlerin bir tarafa yardım etmiş olmalarına yol açacağı için taraflara eşit davranma prensibine aykırılık oluşturabileceği ifade edilmektedir. Hakemlerin, taraflara açıklama hakkı tanımadan hukuku re’sen uygulayarak karar vermesinin, sürpriz karar yasağı çerçevesinde hukukî dinlenilme hakkı bakımından hakem kararının geçerliliği üzerinde önemli sonuçları olabilecektir” (Yasan Tepebaş, s. 287-288).

³¹ Özbek, (2022), s. 1228.

³² Börü, s. 837; İngiltere’de görülen bir davada, karar aleyhine sonuçlanan taraf, hakem kararına esas alınan hükmün yargılamada daha önce hiç dile getirilmediğini ve buna yönelik kendisinin beyanını sunmasına fırsat verilmediğini ileri sürmüştür. Mahkeme ise duruşmalarda bu hususa özellikle değinilmemesinin adil olmadığını vurgulamıştır. Ancak tahkim yargılamalarında daha çok yazılı beyanların olduğunu ve yazılı olarak dile getirilen bir meseleyle ilgili olarak hakem/hakem heyetinin karşı tarafın dikkatini çekmesi ve sözlü olarak beyanlarını sunmasına fırsat tanınmasının gerekmediği belirtilmiştir (Terna Bahrain Holding Company WLL v. Al Shamsi, Judgment of the High Court of Justice of England and Wales, 22.11.2012, EWHC 3283, Rn. 106-108).

³³ Gül, Mehmet Akif. *New York Sözleşmesi Bağlamında Usulî Temyiz Engelleri*. On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2016, s. 73.

³⁴ Gül, s. 73; Özekes, s. 192.

mahkeme kararlarındaki yerleşik içtihatlardan farklı yönde karar verecek olmaları halinde de hukuki dinlenilme hakkının korunması ve sürpriz karar yasağına aykırı davranılmamasına dikkat edilmelidir³⁵.

Hakem kararlarında gerekçenin yer alması da adil yargılanma ve hukuki dinlenilme hakkının gereklerinden birisidir. Hakem kararının gerekçeli olmaması, hukuki dinlenilme hakkına aykırıyken doğrudan sürpriz karar yasağına aykırılık teşkil etmez. Ancak gerekçenin varlığıyla sürpriz karar yasağına aykırılık olup olmadığı tespit edilir³⁶. Nitekim delillerin doğru bir şekilde değerlendirip değerlendirilmediği, tarafların yeterince dinlenip dinlenilmediği gerekçe sayesinde ortaya çıkar. Mahkemelerin tarafların iddia ve savunmalarını nasıl değerlendirdiğinin, hangi maddi veya hukuki sebebe göre karar verdiğinin belirtilmesi anayasal olarak zorunludur (AY m. 141/3)³⁷.

Sürpriz karar yasağı, hakemlerin keyfi kararlar vermesini önleyici bir etkiye sahiptir. Bu durum, özellikle hakem kararının tenfizinde önem taşır. Nitekim İsviçre Federal Temyiz Mahkemesi, hakemlerin yargılamaya sunulan belgelerin bir kısmını gözden kaçırmaları ve belgelerde yer almayan bir maddi ve hukuki hususun karara esas alınmasını hakemlerin keyfi davranışı olarak yorumlamış ve bu durumun sürpriz kararın ortaya çıkmasına da yol açabileceği kabul edilmiştir³⁸. Bunun sonucunda mahkemenin sürpriz bir karar vermesi ve hukuki dinlenilme hakkının ihlâl edilmesi, New York Konvansiyonu (m. V/1-b, m. V/2-b) ve kamu düzeni çerçevesinde kararın tenfizine engel olacağı belirtilmiştir³⁹.

B. Hukuki Dayanak

Tahkim yargılamasında sürpriz kararların tespitine yönelik yasal temelin belirlenmesi zordur. Birçok ülkedeki tahkim kanunlarında sürpriz kararların yasaklanması veya karara esas alınacak hukuki ya da maddi hususların taraflarla tartışılması gerektiğine dair açık hükümler yer almamaktadır⁴⁰. Ayrıca tahkimde uygulanacak hukuk olarak seçilen ve yaygın olarak kullanılan kurumsal tahkim kurallarında da uyuşmazlığın maddi veya hukuki hususlarının tartışılması gerektiğine ilişkin özel hükümler bulunmamaktadır⁴¹. Ancak yargılamaya hâkim olan ilkeler kapsamında başta adil yargılanma ve hukuki dinlenilme hakkı olmak üzere birçok ilke ile tarafların sürpriz karar ile karşılaşmaması koruma altına alınmıştır⁴². Kanaatimizce tahkimde sürpriz karar yasağının ihlâline yönelik açık bir hüküm bulunmaması halinde genel ilkelere gidilebilir. Tahkim

³⁵ Gül, s. 74, dñn. 235.

³⁶ Bayata Canyaş, Aslı. “Milletlerarası Tahkim Kanunu Uyarınca Tahkim Yargılamasının Sona Ermesi.” *Ankara Barosu Dergisi*, C. 80, S. 3, 2022, s. 400.

³⁷ Börü, s. 834; Hukuki dinlenilme hakkının ihlâli, hakem kararının iptal edilmesini gerektirebilir (MTK m. 15/A/1/f; m. 15/A/1/g; m. 15/A/2/b; Yasan Tepebaş, Candan. “*Milletlerarası Tahkimde Hakemlerin Hukuku Uygulaması ve Jura Novit Curia.*” *Tahkim ve Uygulanacak Hukuk*. On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2021, s. 300-301).

³⁸ Börü, s. 837.

³⁹ Ekşi, Nuray, “Yargıtay Kararları Işığında Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinde Kamu Düzeni.” *Public and Private International Law Bulletin*. C. 40, S. 1, 2020, s. 160; Tanrıver, s. 485-486.

⁴⁰ Auernig, Katharina. “Prevention and Challenge of Surprise Decisions in (Austrian) Arbitration Proceedings.” *University of Vienna Law Review*, C. 5, S. 1, 2021, s. 49.

⁴¹ Auernig, (2021), s. 49.

⁴² Ayrıntılı bilgi için bkz. Kemer, s. 101 vd.

yargılamasında uygulanması gereken genel ilkelerden biri olan hukuki dinlenilme hakkı bu noktada önem kazanmaktadır. Tarafların öngörülemeyen maddi veya hukuki bir hususla şaşırtılması, mahkemenin potansiyel olarak kararına esas alacağı hususlar hakkında bilgilendirme yapmaması, hakem/hakem heyetinin taraflara bu hususlara yönelik yorum yapma fırsatı sunmaması ve hakem heyetinin tarafların argümanlarını dikkate alarak değerlendirme yapmaması sürpriz karara yol açabilir. Hukuki dinlenilme hakkının kapsamında yer alan sürpriz karar yasağı da bu noktada önem kazanır.

Tahkimde tarafların hukuki dinlenilme hakkına sahip olması, sürpriz karar yasağının ihlâline karşı da bir korumanın yer aldığını göstermektedir. Hakem heyetinin kararını taraflarca tartışmadığı ve uyuşmazlığın özenli bir tarafının bile fark edemeyeceği maddi veya hukuki hususlara dayandırması sonucu hakem kararının iptali söz konusu olabilir. Nitekim Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 439/2-f maddesi uyarınca tarafların eşitliği ve hukuki dinlenilme hakkına uygun davranılmaması sonucu hakem kararının iptal edileceği belirtilmiştir⁴³. İptal davası sonucunda verilen karara karşı da temyiz yoluna başvurulabilir⁴⁴. Dolayısıyla tahkim yargılamasında hukuki dinlenilme hakkının bütün unsurlarına uygun şekilde davranılıp yargılama yapılmalıdır⁴⁵.

Milletlerarası tahkime ilişkin IBA Kuralları çerçevesinde de (m. 2), hakemlerin uyuşmazlığın çözümü için neyin önemli ve karara yönelik olduğuna ilişkin belirleme yaparak taraflara bu konuda ön bilgilendirme yapılması gerekmektedir⁴⁶. Bu kapsamda hakemlerin ispat yükünü tespit etmesi, delillerin uyuşmazlığın çözümü için yeterli olup olmadığını belirlemesi ve ispat gücünü takdir ederken taraflarla müzakere etmesi gerekir⁴⁷. Zira yargılamanın adil bir şekilde yürütülmesi ve sürpriz kararların ortaya çıkmasının önlenmesi, mahkemenin tarafları delillerin uyuşmazlıkla olan ilgisi, yeterliliği ve ispat gücü hakkında önceden bilgilendirmesiyle mümkün olur⁴⁸. Hakemlerin her ne kadar ispat faaliyetinde etkin bir kontrol ve denetim yetkisi bulursa da bilirkişi raporları, tanık ifadeleri, belgelerin ibrazı koşulları vb. konularda tarafları bilgilendirmesi gerektiği savunulmuştur⁴⁹. Böylece, yargılamanın ilerleyen aşamalarında tarafların önceden bilmediği bir delile dayanılarak

⁴³ Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda hukuki dinlenilme hakkından doğrudan söz edilmemektedir. MTK m. 8/b'den dolayı olarak tarafların hukuki dinlenilme hakkına sahip olduğu sonucuna varılabilir. Söz konusu Kanunun, hakem kararlarının iptalini düzenleyen m. 15'te de hukuki dinlenilme hakkı ihlâli doğrudan bir iptal sebebi olarak düzenlenmemesine rağmen, doktrinde, bu tür ihlâllerin genel iptal sebebi olan "kamu düzenine aykırılık" kapsamında değerlendirilmesi gerektiği savunulmaktadır (Bkz. Ersen Perçin, Gizem. *Milletlerarası Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı*. On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2023, s. 47, dñn. 141).

⁴⁴ Tahkimde yargılamanın yenilenmesi yoluna da başvurulabilir. HMK m. 443/1 gereğince yargılamanın iadesine ilişkin m.374-381 hükümleri niteliğine uygun düştüğü ölçüde tahkim yargılamasında da geçerlidir. Ayrıca HMK'nın yürürlüğünden (01.10.2011) önce yapılan tahkim sözleşmeleri çerçevesinde verilen hakem kararlarına karşı HUMK m. 533'te düzenlenen temyiz kanun yoluna başvurulamaz. 6100 sayılı HMK m. 439 gereğince iptal davası açılabilir (YİBK, 13.04.2018, 2016-2/4: Budak, Ali Cem. *Medenî Usul Hukukunda Kavram İctihadı ve Menfaat İctihadı*. Filiz Kitabevi, İstanbul, 2021, s. 143).

⁴⁵ Okumuş, Nagehan. "Türk Tahkim Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkına Riayet Edilmemesi Sebebiyle Hakem Kararlarının İptali (HMK m. 439/ 2, f)." *EBYÜHFD*, C. XXII, S. 1-2, 2018, s. 196.

⁴⁶ Kesikli, Ömer. *Milletlerarası Ticari Tahkimde Delillerin Değerlendirilmesi*. Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2023, s. 36.

⁴⁷ <https://www.ibanet.org/document?id=IBA-Rules-on-Taking-of-Evidence-2020-Turkish>, E.T: 24.08.2025).

⁴⁸ Kesikli, s. 322.

⁴⁹ Çiftçi, Pınar. *Medenî Yargılama Hukukunda İspat Hakkı ve Sınırlamaları*. Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, s. 131.

sürpriz bir kararla karşılaşması tehlikesinin de ortadan kaldırılması amaçlanır⁵⁰.

Alman tahkim yargılamasında tarafların hukuki dinlenilme hakkına sahip olduğu açık bir şekilde belirtilmiştir (dZPO § 1042). Ayrıca tarafların tahkim yargılamasında yeterince bilgilendirilmemesi ve beyanlarını sunmak için fırsat verilmemesi nedeniyle hukuki dinlenilme hakkının ihlâli halinde hakem kararının iptal edilebileceği belirtilmiştir (dZPO § 1059/2-1-b, 1059/2-2-b)⁵¹. Tahkim yargılamasındaki hukuki dinlenilme hakkına ilişkin standartların, mahkemeler için geçerli olan standartlara sahip olması gerektiği düşünülmektedir⁵². Bu kapsamda taraflar, karşı tarafça sunulan vakıalar ve deliller hakkında bilgilendirilmelidir. Hakem heyetinin kararını taraflarca sunulmayan hususlara dayandığında hukuki dinlenilme hakkının ihlâl edildiği ifade edilmektedir⁵³.

Avusturya Medeni Usul Kanunu'nun § 594 hükmünde de tahkim yargılamasında taraflara dinlenilme hakkı tanınacağı belirtilmiştir. Bu kural, Avusturya tahkim yargılamasındaki ender görülen emredici hükümlerden birisidir. Hakem kararlarının iptaline ilişkin öZPO § 611'de ise *"Herhangi bir tarafın hakem ataması veya hakemlik süreci konusunda uygun şekilde bilgilendirilmediği veya başka bir nedenle iddia veya savunma araçlarını ileri süremediği durumlarda"*⁵⁴ ifadesinden yola çıkılarak hukuki dinlenilme hakkının ihlâlinin hakem kararının iptaline neden olacağı savunulmaktadır⁵⁵. Avusturya hukukundaki yerleşik içtihatlarla göre tahkim kararına ancak taraflardan en az birine *"hiç"* hukuki dinlenilme hakkı verilmemişse itiraz edilebilir ve hukuken önemli olan olguların eksik şekilde tartışılması iptal için yeterli değildir⁵⁶. Dolayısıyla tarafların delil taleplerinin görmezden gelinmesi, reddedilmesi veya olguların eksik bir şekilde araştırılması her zaman hukuki dinlenilme hakkının ihlâli olarak değerlendirilmemektedir⁵⁷.

C. Tartışma Yükümlülüğü

Tartışma yükümlülüğü, hukuki dinlenilme hakkı ve sürpriz karar yasağına aykırılıkların önlenmesi için, hâkimin yargılamaya aktif katılımı çerçevesinde maddi ve hukuki hususların taraflarla müzakere edilmesini zorunlu kılar⁵⁸. Bu yükümlülük, kararın dayandırılacağı ve taraflarca

⁵⁰ Çiftçi, s. 256.

⁵¹ Alman hukukunda hukuki dinlenilme hakkının ihlâli kapsamında hakemlerin atanmasında veya başka sebeplerle tahkim yargılamasında usulüne uygun bir bildirimde bulunulmadığı ya da başka bir sebeple tarafların iddia ve savunma araçları veya delillerini sunamaması (§ 1059/2-1-b) yahut kamu düzenine aykırılık (§ 1059/2-2-b) nedenleriyle hakem kararı iptal edilebilir (Selçuk, s. 226, dpn. 618).

⁵² Musielak, Hans-Joachim, Voit, Wolfgang. *ZPO-Zivilprozessordnung*. Verlag Franz Vahlen, München, 2024, (ZPO § 1042 Rn. 3- 4, (Musielak/Voit | ZPO § 1042 Rn. 3, 4 - beck-online, E.T:10.12.2024).

⁵³ Musielak, Voit, Rn. 3- 4.

⁵⁴ *"...eine Partei von der Bestellung eines Schiedsrichters oder vom Schiedsverfahren nicht gehörig in Kenntnis gesetzt wurde oder sie aus einem anderen Grund ihre Angriffs- oder Verteidigungsmittel nicht geltend machen konnte"* (<https://www.jusline.at/gesetz/zpo/paragraf/611>, E.T: 19.02.2024).

⁵⁵ Auernig, (2021), s. 50.

⁵⁶ OGH, 10.10.2014, 18 OCg 2/14i, OGH 18 OCg 2/14i (Volltext): RDB Rechtsdatenbank (manz.at), E.T:26.09.2024; OGH, 01.09.1999, 9Ob120/99h, RIS - 9Ob120/99h - Entscheidungstext - Justiz (bka.gv.at), E.T:28.09.2024.

⁵⁷ OGH, 28.11.2012, 4 Ob185/12b, RIS - 4Ob185/12b - Entscheidungstext - Justiz (bka.gv.at), E.T:28.09.2024; OGH, 20.08.2008, 9Ob53/08x, RIS - 9Ob53/08x - Entscheidungstext - Justiz (bka.gv.at), E.T: 27.09.2024.

⁵⁸ Kemer, s. 176 vd.

gözden kaçırılan veya belirsiz kalan olgusal ya da hukuki unsurlara dikkat çekilmesi ile sınırlıdır⁵⁹. Söz konusu yükümlülük, uyuşmazlığın doğru ve öngörülebilir biçimde çözümlenmesine hizmet edecek şekilde yerine getirilmelidir.

Hakemlerin veya hakem heyetinin hukuki dinlenilme hakkına riayet etmesi yönünde hükümlerin var olmasına rağmen hakemlerin tartışma yükümlülüğünün bulunup bulunmadığı açık değildir. Alman tahkim hukukunda, hakem heyetinin hukuki tartışma yükümlülüğünün bulunmadığı belirtilmektedir⁶⁰. Bunun nedeninin de hakemlerin hukukçu olmayan kişilerden de atanması ve bu kişilerin tartışma yükümlülüğünü yerine getirmesinin zor ve kimi zaman imkânsız olmasıdır⁶¹. Bununla birlikte hakem heyeti, tarafların ilgili tüm hukuki ve maddi hususlar hakkında yorum yapmasına fırsat verse bile daha önce taraflarca dile getirilen konuları tekrar tartışmasına gerek yoktur⁶². Kanaatimizce Alman doktrindeki bakış açısı hatalıdır. Tartışma yükümlülüğü, hukuki dinlenilme hakkının doğasından kaynaklanmaktadır. Hukukçu olmayan kişilerin tahkim faaliyetini gerçekleştirip bir karar verebilmesi kabul edilirken, aynı kişilerin tartışma yükümlülüğünden muaf tutulması mantıklı bir yaklaşım olmaz. Bu nedenle, hakemin tartışma yükümlülüğünü yerine getirmemesi sebebiyle hukuki dinlenilme hakkı ihlâl edildiğinde hakem kararı iptal edilmelidir⁶³. Böylelikle tartışma yükümlülüğü yerine getirilmediği için oluşabilecek sürpriz kararlar da önlenmiş olur.

III. TAHKİMDE SÖZLEŞME ÖZGÜRLÜĞÜNÜN ANAYASA TARAFINDAN KORUNAN TEMEL HAKLARA ETKİSİ

A. Genel Olarak

Tahkim sözleşmesinin maddi hukuka ve usul hukukuna ait olduğu konusunda farklı görüşler⁶⁴ mevcut olsa da sonuç olarak bir sözleşme olduğu aşikârdır ve taraflar, yapmış oldukları sözleşmelerde irade özgürlüğüne sahiptir.

İrade özgürlüğü, kişilerin iradi kararlarının meydana gelmesindeki iç özgürlüğünü ifade eder⁶⁵. Özel hukuk sözleşmelerinde irade özgürlüğü kapsamında sözleşme özgürlüğü yer alır. Böylelikle kişiler, özgür bir şekilde sözleşme yapabilir, sözleşmenin karşı tarafını ve konusunu seçebilir, içeriğini düzenleyebilir, sözleşmeyi ortadan kaldırabilir veya değiştirebilirler⁶⁶. Nitekim Türk Borçlar Kanunu'nun 26. maddesine göre, “(T)araflar, bir sözleşmenin içeriğini kanunda öngörülen sınırlar içinde özgürce belirleyebilirler”.

Taraflar, tahkim sözleşmesinde irade özgürlüğüne sahip olsa da bu sözleşme ile Anayasa

⁵⁹ Auernig, (2020), s. 65.

⁶⁰ Auernig, (2020), s. 195.

⁶¹ Auernig, (2020), s. 195.

⁶² Auernig, (2020), s. 196.

⁶³ Auernig, (2020), s. 149; BGH 11.11.1982, III ZR 77/81 WM 1983, 270; OLG München 29.10.2009, 34 Sch 15/09 BeckRS 2009, 86918; OLG München 12.4.2011, 34 Sch 28/10 SchiedsVZ 2011, 230 (232).

⁶⁴ Aydemir, Fatih. *Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmesi*. On İki Levha Yayıncılık, 2017, s. 65 vd.

⁶⁵ Aral, Vecdi. “Hukukta İrade Özgürlüğü.” *Journal of Istanbul University Law Faculty*, C. 48, S. 1-4, 1983, s. 250.

⁶⁶ Atasoy, Kemal. *Sözleşme Özgürlüğünün Kamu Düzenine Aykırılık Sınırı*. On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020, s. 106-109.

tarafından korunan yargısal temel haklardan feragat edilip edilemeyeceği önemli bir sorun olarak karşımıza çıkar. Temel hak ve özgürlükler hem Türk hukukunun hem de evrensel hukukun en temel ilkeleri arasında yer almaktadır. Bunlar kişilerin insan olması nedeniyle doğuştan kazanılan dokunulamaz, devredilemez, vazgeçilemez haklardır (AY m. 12). Dolayısıyla taraflar arasındaki sözleşmenin Anayasa'ya aykırı olması düşünülemez ve taraflar aralarında yapmış oldukları sözleşmeler ile Anayasa tarafından korunan temel hak ve özgürlüklerden bir bütün olarak vazgeçemez. Nitekim Türk Medeni Kanunu m. 23'te belirtildiği gibi, “(K)imse, hak ve fiil ehliyetlerinden kısmen de olsa vazgeçemez. Kimse özgürlüklerinden vazgeçemez veya onları hukuka ya da ahlâka aykırı olarak sınırlayamaz”. Benzer şekilde Türk Borçlar Kanunu'nun 27. maddesine göre, “(K)anunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya konusu imkânsız olan sözleşmeler kesin olarak hükümsüzdür”. Bu nedenle, Anayasa tarafından korunan yargısal temel bir haktan tamamen vazgeçmeyi içeren bir sözleşme, doğrudan kişilik haklarına ve kamu düzenine aykırılık meydana getireceğinden bu hüküm baştan itibaren geçersiz kabul edilir ve hukuki bir sonuç doğurmaz.

B. Hakkın Sınırlandırılması

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesi kapsamında usule ilişkin temel güvencelerden biri olan adil yargılanma ve hukuki dinlenilme hakkı, farklı ülkelerde de anayasal düzeyde korunmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, bazı kararlarında tarafların m. 6'da yer alan güvencelerin bir kısmından feragat edilebileceğini ancak tamamıyla feragatin mümkün olmadığını savunmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne göre, Sözleşme'nin 6. maddesinin lafzı ve ruhundan, bir kişinin kendi iradesiyle, adil yargılanma hakkından feragat etmesinin engellenemeyeceği sonucu çıkarılır. Örneğin, Tabbane/İsviçre kararında, uluslararası ticari tahkimde tarafların kanun yollarından feragat etme iradelerinin, adil yargılanma hakkı kapsamında güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkını ihlâl edip etmediği tartışılmıştır. Başvuruya konu uyuşmazlıkta, bir iş insanı ile bir şirket arasındaki sözleşmede tahkim kararının kesin olduğunu ve her türlü itiraz hakkından vazgeçildiğini belirten “feragat şartı” yer almıştır. İsviçre Federal Mahkemesi tarafından bu şart, geçerli kabul edilerek iptal davası usulden reddedilmiştir. AİHM, zorunlu olmayan, tarafların serbest iradesiyle ve sözleşme özgürlüğü çerçevesinde kararlaştırılan ihtiyari tahkim sürecinde, adil yargılanma hakkının belirli unsurlarından feragat edilmesinin Sözleşme'ye aykırı olmadığını belirlemiştir. Ayrıca Mahkeme, feragatin geçerliliği için beyanın tereddüde yer bırakmayacak derecede açık olması, özgür iradeye dayanması ve asgari usuli güvencelerle desteklenmesi gerektiğini vurgulamıştır. Somut olayda, iptal davası hakkından önceden feragat edilmiş olsa dahi, kararın tenfizi aşamasında 1958 New York Konvansiyonu uyarınca (kamu düzeni gibi sınırlı sebeplerle) yargısal denetimin mümkün olmasının, mahkemeye erişim hakkının özünün zedelenmediğini ifade etmiştir.

Türk hukukunda adil yargılanma hakkı Anayasa tarafından korunan, tüm yargılamalar bakımından geçerli olan vazgeçilemez nitelikte yargısal temel bir haktır⁶⁷ (AY m. 36). Ancak taraflar, yaptıkları sözleşme ile yargısal temel haklarını belirli ölçülerde sınırlayabilir. Örneğin taraflar tahkim sözleşmesi yaptığında işin doğası gereği (tahkimde gizlilik ilkesi) adil yargılanma hakkının unsuru

⁶⁷ Tanrıver, Süha. “Hukuk Yargısı (Medenî Yargı) Bağlamında Adil Yargılanma Hakkı”. *TBB*, S. 53, 2004, s. 192.

olan aleniyetten vazgeçmiş sayılırlar.

Burada sınırlama yapılırken önemli olan kriter ise hakkın özüne dokunmamaktır (karş. AY. m.13). Adil yargılanma hakkının özünde; tarafların aktif olarak yargılamaya katılmalarına, iddia ve savunmalarını ileri sürebilmelerine ve uyuşmazlık sonucunda verilecek kararda etkili olabilmelerine fırsat tanınması yer alır⁶⁸. Doktrinde de belirtildiği üzere hukuki dinlenilme hakkı söz konusu olduğunda feragatten bahsedilemez⁶⁹. Taraflar tahkim yargılamasını seçmiş olsalar dâhi iddialarını ve savunmalarını tam olarak sunabilme ve yargılama hakkında bilgi sahibi olabilme hakkına sahiptir. Bu durumda, tahkim yargılamasında hukuki dinlenilme hakkından feragatin mümkün olmadığını kabul etmek gerekir⁷⁰. Hukuki dinlenilme hakkının bir unsuru olan sürpriz karar yasağı da adil yargılanma hakkının özünü oluşturmaktadır. Bu nedenle, taraflar aralarında yapacakları tahkim sözleşmesi ile sürpriz karar yasağından feragat edemez.

SONUÇ

Tahkim, taraflar arasındaki uyuşmazlığın devlet mahkemeleri yerine tarafsız üçüncü kişilerce çözülmesidir. Tahkim yargılamasının temelinde tahkim sözleşmesinin yer alması tarafların irade özgürlüğüne sahip olduğunu göstermektedir. Ancak tahkim devlet yargısının temel ilkelerinden önemli ölçüde etkilenen bir uyuşmazlık çözüm yoludur.

Anayasal temel haklardan biri olan hukuki dinlenilme hakkı, gerek 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 423 gerekse 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu m. 8 kapsamında koruma altına alınmış olup, tahkimin adil ve şeffaf bir şekilde yürütülmesinin temelini oluşturur. Bu bağlamda, sürpriz karar yasağı, hakem veya hakem heyetince taraflarca ileri sürülmeyen, tartışılmayan ve öngörülemez hukuki bir sebebe dayanarak karar verilmesini engeller. Kararın gerekçeli olması zorunluluğu, hukuki dinlenilme hakkının bir gereği olarak hem kararın denetimini sağlar hem de sürpriz kararların önüne geçme mekanizması olarak işlev görür.

Öte yandan, “iura novit arbiter” ilkesinin hakeme hukuku resen uygulama yetkisi vermesine rağmen, hakemler taraflardan farklı değerlendirdikleri hukuki görüşler hakkında tarafları bilgilendirme ve onlara açıklama hakkı tanıma yükümlülüğüne sahiptir. Bu yükümlülüğün ihlali, yargılamada sürpriz karara yol açarak hakem kararının iptali sebebi teşkil edebilir (HMK m. 439/2-f).

Sonuç olarak, tahkimin temelini irade özgürlüğü oluştursa dahi, Anayasa tarafından korunan, dokunulmaz, vazgeçilmez kişilik hakları arasında yer alan adil yargılanma ve hukuki dinlenilme hakkının özüne dokunan bir hususun bu sözleşmeye konu edilemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle sürpriz karar yasağı, adil yargılanma hakkının temel bir unsuru olduğundan, tarafların tahkim sözleşmesiyle bu yasaktan feragat etmeleri mümkün değildir. Bir diğer ifadeyle, tahkim yargılamasında taraflar usule ilişkin kuralları belirleme özgürlüğüne sahip olmalarına rağmen adil yargılanma ve hukuki dinlenilme gibi haklardan ancak bu hakların özlerine dokunmaksızın feragat

⁶⁸ Tanrıver, (2004), s. 192.

⁶⁹ Ersen Perçin, s. 80; Hakem kararı verilmeden önce temyizden feragat etmenin geçersiz olmasının nedenlerinden birinin de tarafları sürpriz kararlardan korumak olduğu hakkındaki görüş için bkz: Özbay, (2004), 296-297.

⁷⁰ Auernig, (2021), s. 54.

edilebilir. Sürpriz karar yasağı ise hukuki dinlenilme hakkının özünü oluşturmaktadır. Dolayısıyla sürpriz karar yasağından tahkim sözleşmesi ile feragat edilmesi mümkün değildir.

KAYNAKÇA

- Akıncı, Ziya. *Milletlerarası Tahkim*. Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003.
- Akıncı, Ziya. *Milletlerarası Tahkim*. Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2016.
- Akıncı, Ziya/ Ekmen, Yasin. *Tahkimde Hukuki Dinlenilme Hakkı*. On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2022.
- Alangoya, Yavuz. *Medenî Usul Hukukumuzda Tahkimin Niteliği ve Denetlenmesi*. Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1973.
- Algan, Doğukan. *Medenî Usûl Hukukunda Sürpriz Karar Verme Yasağı*. On iki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2025.
- Aral, Vecdi. “Hukukta İrade Özgürlüğü.” *Journal of Istanbul University Law Faculty*, C. 48, S. 1-4, 1983, s. 249 – 282.
- Atasoy, Kemal. *Sözleşme Özgürlüğünün Kamu Düzenine Aykırılık Sınırı*. On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020.
- Auernig, Katharina. “Prevention and Challenge of Surprise Decisions in (Austrian) Arbitration Proceedings.” *University of Vienna Law Review*, C. 5, S. 1, 2021, s. 47-81.
- Auernig, Katherina. *Das Überraschungsverbot (Verhinderung und Bekämpfung von Überraschungsentscheidungen im Zivilprozess und im Schiedsverfahren)*. Österreich Verlag, 2020.
- Aydemir, Fatih. *Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmesi*. On İki Levha Yayıncılık, 2017.
- Bayata Canyaş, Aslı. “Milletlerarası Tahkim Kanunu Uyarınca Tahkim Yargılamasının Sona Ermesi.” *Ankara Barosu Dergisi*, C. 80, S. 3, 2022, s. 395-422.
- Bolayır, Nur. *Medenî Usûl Hukukunda Yetki Sözleşmeleri*. Beta Yayıncılık, İstanbul, 2009.
- Börü, Levent. “Yargı Kararları Işığında New York Sözleşmesi’ne Göre Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye’de Tenfizi Engeli Olarak Hukuki Dinlenilme Hakkı Üzerine Bazı Değerlendirmeler.” *AÜHFD*, C. 72, S. 2, 2023, s. 811-844.
- Budak, Ali Cem. *Medenî Usul Hukukunda Kavram İctihadı ve Menfaat İctihadı*. Filiz Kitabevi, İstanbul, 2021.
- Çiftçi, Pınar. *Medenî Yargılama Hukukunda İspat Hakkı ve Sınırlamaları*. Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.
- Danckwerts, Rolf. “Rechtliches Gehör in zivilrechtlichen Verfügungsverfahren”. *AnwBl Online*, 2020, s. 20-23.
- Ekşi, Nuray, “Yargıtay Kararları Işığında Yabancı Hakem Kararlarının Tenfizinde Kamu Düzeni.”

Public and Private International Law Bulletin. C. 40, S. 1, 2020, 143-201.

Erdoğan, Ersin. *Hakem Kararlarının Kesin Hüküm Etkisi*. Yetkin Yayınları, Ankara, 2017.

Erdoğan, Ersin/ Meral, Nevin. “Londra Deniz Ticareti Hakemleri Birliği (LMAA) Tahkimi İlişkin Genel Bir Değerlendirme.” *YBHD Prof. Dr. Fatih Uşan’a Dekanlıkta 10.Yıl Anısına Teşekkür Armağanı*, C. 7, S. 2, 2022, s. 1073-1118.

Ermenek, İbrahim. “Anayasa Mahkemesi’nin Bireysel Başvuru Üzerine Verdiği Kararların Medenî Yargılama Hukukuna Yansımaları ve Bu Alanda Ortaya Çıkan Bazı Özel Durumlar”, *Legal Medenî Usûl ve İcra İflâs Hukuku Dergisi*, C. 9, S. 26, 2013, s. 3-55.

Ermenek, İbrahim. “Hakem Yargılamasında Bağlantılı Davalar.” *DEÜHFD*, C. 16, Özel Sayı, 2014, s. 1215-1252.

Ermenek, İbrahim. “Tahkimde Hukuki Dinlenilme Hakkının Korunması”. *Tahkimde Güncel Sorunlar (I-IV)*, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2022, s. 33-52.

Ersen Perçin, Gizem. *Milletlerarası Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı*. On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2023.

Gül, Mehmet Akif. *New York Sözleşmesi Bağlamında Usulî Temyiz Engelleri*. On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2016.

<https://beck-online.beck.de>

<https://hudoc.echr.coe>

<https://www.ibanet.org/document?id=IBA-Rules-on-Taking-of-Evidence-2020-Turkish>

<https://www.ris.bka.gv.at>

Kalpsüz, Turgut. “Tahkim Anlaşması”. *Bilgi Toplumunda Hukuk Ünal Tekinalp’e Armağan*, C. II, 2003, s. 1027- 1053.

Kaya, Serkan. *Milli Tahkim Kapsamında Tahkime Elverişlilik*. On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2022.

Kemer, Nurten. *Sürpriz Karar Yasağı*. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2025.

Kesikli, Ömer. *Milletlerarası Ticari Tahkimde Delillerin Değerlendirilmesi*. Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2023.

Köksoy, Mesut. “Hukuk Muhakemeleri Kanunu Uyarınca Tarafsızlığından Şüphe Edilmeyi Haklı Gösteren Durum ve Koşullar Nedeniyle Hakemin Reddi.” *TBBD*, C. 36, S. 171, 2024, s. 121-178.

Köksoy, Mesut. *İcra Hukukunda Hukuki Güvenlik İlkesi*. Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.

- Musielak, Hans-Joachim, Voit, Wolfgang. *ZPO-Zivilprozessordnung*. Verlag Franz Vahlen, München, 2024.
- Nomer, Ergin/ Ekşi, Nuray/ Öztekin Gelgel, Günseli. *Milletlerarası Tahkim Hukuku*. Beta Yayınları, İstanbul, 2008.
- Okumuş, Nagehan. “Türk Tahkim Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkına Riayet Edilmemesi Sebebiyle Hakem Kararlarının İptali (HMK m. 439/ 2, f).” *EBYÜHFD*, C. XXII, S. 1-2, 2018, 191-208.
- Özbay, İbrahim. “Hakem Kararlarında Gerekçe.” *BATİDER*, C. 21, S. 2, 2001, 299-322.
- Özbay, İbrahim. *Hakem Kararlarının Temyizi*. Yetkin Yayınları, Ankara, 2004.
- Özbay, İbrahim/ Korucu, Yavuz. *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Çerçevesinde Tahkim*. Adalet Yayınevi, Ankara, 2016.
- Özbek, Mustafa Serdar. “Tahkim Yargılamasında Hakemin Reddi.” *Türkiye Noterler Birliği Dergisi*, C. 8, S. 1, 2021, s. 35-96.
- Özbek, Mustafa Serdar. *Tahkim Hukuku (C.I)*. Yetkin Yayınları, Ankara, 2022.
- Özekes, Muhammet. *Medeni Usul Hukukunda Hukuki Dinlenilme Hakkı*. Yetkin Yayınları, Ankara, 2003.
- Pekcanıtez, Hakan. “Hukuki Dinlenilme Hakkı”. *Prof. Dr. Seyfullah Edis’e Armağan*, 2000, s. 753-791.
- Reyhani Yüksel, Sera. “Tahkim Tarafları ve Hakem Arasında Yapılan Hakemlik Sözleşmesinin Maddi Hukuk Açısından Değerlendirilmesi.” *MÜHF-HAD*, C. 22, S. 3, 2016, s. 2435-2451.
- Sarbach, Roland. *Das Verbot überraschender Rechtsanwendung im ordentlichen Verfahren nach der Schweizerischen Zivilprozessordnung. (Schriften zum Schweizerischen Zivilprozessrecht)*. Dike Verlag, Zürich/St.Gallen, 2017.
- Sarısözen, M. Serhat. *Medeni Usul Hukukunda Hakem Yargılaması*. Kazancı Yayınları, İstanbul, 2005.
- Selçuk, Seyhan. *Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre Hakem Kararlarının İptali*. Yetkin Yayınları, Ankara, 2018.
- Şanlı, Cemal. *Milletlerarası Ticarî Tahkimde Esasa Uygulanacak Hukuk*. Sevinç Matbaası, Ankara, 1986.
- Tanrıver, Süha. “Hukuk Yargısı (Medenî Yargı) Bağlamında Adil Yargılanma Hakkı”. *TBBD*, S. 53, 2004, s. 191-215.
- Tanrıver, Süha. “Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye’de Tenfizi Bağlamında Kamu Düzeni Etkisi.” *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, C. 17, S. 1-2, 1997, s. 467-492.

- Yasan Tepebaş, Candan. “Milletlerarası Tahkimde Hakemlerin Hukuku Uygulaması ve Jura Novit Curia.” *Tahkim ve Uygulanacak Hukuk*. On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2021.
- Yeğengil, Rasih. *Tahkim (L'Arbitrage)*. Cezaevi Matbaası, İstanbul, 1974.
- Yeşilırmak, Ali. *Türkiye’de Ticari Hayatın ve Yatırım Ortamının İyileştirilmesi İçin Uyuşmazlıkların Etkin Çözümünde Doğrudan Görüşme, Arabuluculuk, Hakem-Bilirkişilik ve Tahkim: Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2011.
- Yılmaz, Ejder. “Tahkimde İtirazın İptali Davası ve Tahkime Elverişlilik Kuralı.” *DEÜHFD, Prof. Dr. Hakan Pekcanitez’e Armağan*, 2015, s. 531-554.
- Yılmaz, Süleyman/ Çavuşoğlu, Gökçe Filiz. “Türk Hukukunda Tahkime Elverişlilik Kavramı ve Taşınmaz Aynına İlişkin Uyuşmazlıkların Tahkimde Görülmesi.” *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 10, S. 2, 2019, s. 594-613.

EXTENDED ABSTRACT

This study examines the legal nature of the prohibition of surprise decisions in arbitration proceedings and its relationship with the principle of contractual freedom. The central issue addressed is whether parties may waive the prohibition of surprise decisions through an arbitration agreement, despite the fact that arbitration is fundamentally based on party autonomy. The study argues that, although arbitration is a private dispute resolution mechanism grounded in the free will of the parties, constitutional guarantees—particularly the right to a fair trial and the right to be heard—continue to apply within arbitral proceedings.

The study first analyzes the legal nature of arbitration and emphasizes that, while arbitration agreements grant parties broad procedural autonomy, such autonomy is not unlimited. Parties may freely determine procedural rules, the number of arbitrators, the applicable law, and the method of conducting proceedings. However, contractual provisions that eliminate fundamental guarantees protected under constitutional and human rights law cannot be considered valid. In this respect, the right to be heard is identified as a mandatory safeguard that remains binding in arbitration proceedings.

The scope of the right to be heard is also examined in detail. This right guarantees that parties are informed about the proceedings, are able to present their claims and defenses, submit evidence, and receive a reasoned decision in which their arguments are genuinely considered by the adjudicating authority. The study argues that the right to be heard applies not only to state courts but also to arbitration proceedings. Accordingly, if an arbitrator or arbitral tribunal bases its decision on a factual or legal ground without giving the parties an opportunity to comment on it, this constitutes a violation of the right to be heard and amounts to a “surprise decision.”

Within this framework, a surprise decision is defined as a decision based on a factual or legal element that the parties neither discussed during the proceedings nor could reasonably foresee or attribute significance to. Where an arbitral tribunal relies on such reasoning without first allowing the parties to express their views, it violates not only the right to a fair trial and the right to be heard, but also the principle of legal certainty. The prohibition of surprise decisions is therefore not merely a technical procedural rule; it is a natural consequence of the principles of legal certainty, predictability, and legitimate expectations. The study maintains that parties must be placed in a position where they can reasonably foresee the possible outcome of the proceedings.

The prohibition of surprise decisions is particularly significant in relation to the principle of *iura novit arbiter*. Although arbitrators possess the authority to apply the law *ex officio*, they must inform the parties and provide them with an opportunity to comment when intending to rely on a legal assessment that was neither discussed nor foreseeable during the proceedings. Otherwise, the arbitrator’s authority to apply the law *ex officio* may result in a violation of the prohibition of surprise decisions. In this regard, the study argues that arbitrators have a duty to clarify and disclose any legal reasoning that substantially differs from the parties’ submissions.

The study further demonstrates that the prohibition of surprise decisions applies not only in domestic arbitration but also in international arbitration. Drawing on Swiss, German, and Austrian law, it is explained that violations of the right to be heard may constitute grounds for setting aside arbitral awards or refusing their recognition and enforcement. In particular, within the framework of the Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards, the right to be heard is closely connected to public policy, and surprise decisions may therefore prevent the enforcement of foreign arbitral awards.

In addition, the study addresses the tribunal’s duty to engage the parties in discussion. According to this approach, arbitrators or arbitral tribunals must draw attention to factual or legal issues that the parties may

have overlooked or left unclear and ensure that these matters are adequately debated during the proceedings. The view found in parts of German doctrine—that arbitrators are not subject to such a duty—is criticized. The study argues that, in a system where arbitrators possess the authority to resolve disputes and render binding decisions, exempting them from a duty of discussion would be incompatible with the right to be heard.

The final part of the study examines the relationship between contractual freedom in arbitration and constitutional fundamental rights. Although arbitration agreements are private law contracts that provide parties with broad regulatory freedom, contractual provisions aimed at entirely eliminating constitutional safeguards are contrary to public policy and personality rights. In particular, provisions infringing upon the essence of the right to a fair trial and the right to be heard are considered invalid.

In this context, the jurisprudence of the European Court of Human Rights is also analyzed. The study notes that parties may waive certain aspects of the right to a fair trial, but they cannot renounce the very essence of that right. The confidentiality of arbitration proceedings, and the resulting waiver of public hearings, is presented as an example of a permissible limitation. By contrast, the prohibition of surprise decisions is regarded as forming part of the core of the right to be heard. Consequently, parties cannot validly waive this guarantee through an arbitration agreement.

In conclusion, the study demonstrates that, although arbitration is fundamentally based on contractual freedom and party autonomy, arbitral proceedings cannot be detached from constitutional guarantees. The right to be heard and the prohibition of surprise decisions are identified as essential conditions for ensuring that arbitration proceedings remain fair, transparent, and predictable. Ultimately, while parties may freely regulate many procedural aspects of arbitration, they cannot waive the prohibition of surprise decisions, since this prohibition constitutes an integral part of the essence of the right to a fair trial.